

Dr. VENCZEL JÓZSEF:

AZ ERDÉLYI ISKOLA

1942, VIII. évf. 2. sz. 180-182. l.

Az Erdélyi Iskola múltjával kapcsolatosan az erdélyi szellemi élet figyelői jól tudják, hogy lapunk azoknak az erdélyi kezdeményeknek a sorába tartozik, amelyek a harmincas évek legelején népünk művelődési, társadalmi és gazdasági életének belterjesebb irányban való fejlesztésére törekedtek. 1933 körül veszi kezdetét az az időszak, amelyet később „második körnek” mondanak kisebbségi történetünkben, a kisebbségi „külpolitika” mellett a kisebbségi „belpolitika” megerősödésének az időszaka, amikor már nemcsak védekezünk az elnyomatással szemben, hanem belefogunk az erdélyi magyar élet erőteljesebbé tételére öncélú alkotásokba is, a kialakuló pozitív közszellem új nemzetszervezési mozgalmat sürget és ennek előkészítésére a nevelésügy terén jelentős reformokat segít megvalósítani. Ekkortájt minden erdélyi megnyilatkozás bátran hangoztatja, hogy nemzeti erőnket nem a szám határozza meg, hanem a „belső erő”, a minőség s végső fokon előhaladásunknak az alapfeltétele a közértelmeség, úgy, amiként azt Széchenyi értelmezte: nemzetiségünk erkölcsi tartalmának teljes értékű kifejtése. S mi biztosíthatja ezt? Csak a nevelés, amely az értelmet fogékonnyá teszi, a felelősségtudatot fölébreszti s az akaratot jó irányban befolyásolja.

Az *Erdélyi Iskola* a szellemi váltásnak ebben az időszakában körültekintő megfontolással elsősorban a nevelők rendjét veszi a kezébe, gondolatot sugall, eszméket közvetít, tervekkel készít és a tervekhez megoldásokat nyújt; a nevelőket neveli, mert a nevelés rajtuk múlik. Egyébként mindennek az előfeltétele. Nélkülük nincs társadalmi szervezet, gazdasági mozgalom és természetesen, hogy nincs művelődési élet. A nevelői rend vezető értelmiségünk törzse, egész népközösségünk felelőssége az ő vállukon nyugszik: a kisebbségi időszakban a pap nemcsak pap, a tanító nemcsak tanító, a tanár nemcsak tanár, hanem betölt sok olyan funkciót is, amelyet ma már a közigazgatás és az újonnan alakult társadalmi szervezetek töltenek be. Két évtizeden át csak a templom és az iskola népi életünk erőtsugárzó központjai, minden más akció tőlük indult és belőlük táplálkozott. A szövetkezet és gazdakör éppen úgy a pap és a tanító felelősségérzetétől függött, mint a népnevelési tanfolyam és a népkönyvtár. Falvainkban olyan volt a közösségi élet, amilyenné azt a nevelői rend tette. Nem egy volt a sok kérdés közül a nevelői rend kérdése, hanem a legfontosabb – s miként említettük: az *Erdélyi Iskola* ezen a téren vállalt elsősorban feladatokat.

De az *Erdélyi Iskola* egyben neveléstani folyóirat is volt s ebben a minőségében szintén felbecsülhetetlen szolgálatot tett, mégpedig az egyházi iskolapolitikának, amely hősiesen védte és oltalmazta az iskola intézményét minden ártó szándékkal szemben. Felbecsülhetetlen szolgálatokat tett azzal, hogy kiegészítette ezt az iskolapolitikát, mert a politikai küzdelemben nem igen maradt, nem is maradhatott elég gondoskodó figyelem magának az iskolának, a nevelésnek és annak, ami az iskolához oly szorosan kapcsolódik, a népnevelésnek. Az *Erdélyi Iskola* 1933-tól fogva változatlan eréllyel és kitartó hűséggel hirdeti és a maga szellemi eszközeivel valósítja is tisztán nevelésügyi célkitűzéseit, amelyeknek lényege a kiszélesített iskola programja, a népközösségi életbe szervesen beépülő népiskolának a terve, „iskola kitárt ajtókkal” – hogy „olyan nemzedék nőjön fel körülöttünk, amely népünk jelenkori életét megéri, abba öntudatosan beleáll s a helyesen felismert társadalmi, politikai és kulturális feladatok szellemében dolgozik”.

Új gondolatokkal és kézzel is megfogható művelődési tervvel jött ez az *Erdélyi Iskola* s természetes, hogy mély és tartós hatást gyakorolt a kisebbségi magyarság nevelőire és egyáltalán értelmiségére itt Erdélyben éppúgy, mint a Felvidéken és a Délvidéken egyaránt. Általában kevés magyar folyóirat dicsekedhetett akkora olvasótáborral, mint az *Erdélyi Iskola* s ezért is csak elfogultan tudunk tekinteni a kisebbségi időkben megjelent hét évfolyam vaskos köteteire. A címlap képén feszülő izmú hajós dacolt a viharos tenger hullámaival – se kép nemcsak szimbólum, de mélyebb értelme is az akkori munkának. Mert bátor cselekedet volt az *Erdélyi Iskola* ötezernyi nyomtatott lapja; akik közelében álltunk e munkának, tudjuk, mennyi nehézséggel küzdött mind a hét esztendőn keresztül. És mégis sikerült megvalósítania, hogy kötetei vezérkönyveket pótolnak és pótolnak ma is, sőt lapjain szakkönyvek láttak napvilágot részben önálló tanulmányok formájában, részben folytatásos közlésekben, így helyesírási szótár, rövid magyar történet, de a népnevelési rész is kiapadhatatlan szellemi forrás akár az előadásvázlatokat, akár az olvasmányanyagot tekintjük. És mindezen felül: az, aki figyelmesen áttanulmányozza az *Erdélyi Iskola* régi évfolyamait, ott megtalálja a népnevelésnek azt a korszerű rendszerét is, amelyet mihamarább általánossá kellene tenni nemcsak nálunk, hanem az ország más részein is.

Márton Áron és *György Lajos* tervében az *Erdélyi Iskola* a nevelés gondját viselő értelmiségi magyar embernek a kézikönyve kell, hogy legyen s mindkét szerkesztő arra törekedett, hogy anyagát ebből a szempontból válogassa össze, írassa meg s már a lapnak is olyan szerkezete legyen, hogy kézikönyvként való használata nehézségbe ne ütközzék. A nevelésügyi rész, bár külön egész, de mondanivalójában szorosan összefügg a népnevelési rész anyagával s mindkettő keretében gondoskodik arról, hogy az *Erdélyi Iskolát* olvasó s anyagiakban nem igen bővelkedő papok, tanítók és tanárok hozzájussanak olyan általános ismeretekhez, újabb tudományos eredményekhez, amelyeket egyébként csak könyvek útján szerezhethének meg a maguk számára. A „Hogyan tanítsunk?” és a „Nyelvünk és műveltségünk” című rovatok, a „Kisebbségi közlemények” s a népművelési rész előadásvázlatai tulajdonképpen céljukon túl azt a feladatot is betöltik, hogy negyedévenként hozzájárulnak az értelmiségi továbbképzéshez s ezzel az *Erdélyi Iskola* egyes számai tanfolyamokat pótolnak, s

azokat a szakfolyóiratokat is, amelyektől a megszállt területek magyarsága erőszakosan megfosztatott. Tehát nem szokványos folyóirat volt s hatását éppen az biztosította, hogy a szerkesztők mindig csak a célt nézték és soha nem alkudtak meg a helyzettel, amely az eszközökben nem egyszer kétségbeejtően szegényes volt.

A mai *Erdélyi Iskola* természetesen sokban különbözik ettől a régi *Erdélyi Iskolától*, azonban a mostani egészen más körülmények között is végeredményben azt akarja, amit *Márton Áron* és *György Lajos* célul kitűztek. A nevelői rend hivatástudatának erősítése nem kevésbé fontos feladat ma, mint volt az a múltban, s ugyancsak ma is célszerű szolgálat a nevelők szellemi munkájának előbbrevitele s népnevelés-ügyünk szolgálata, ha vannak is ma más szervek, amelyek ugyanezt a szolgálatot végzik. A mai *Erdélyi Iskolának* a régi *Erdélyi Iskola* ad erre bátorítást és jogosítványt s az a gazdag hagyaték, mely a mi gondunkra maradt s amelyért mindig hálás marad az erdélyi nevelő rend *Márton Áronnak*, aki e lapokon új felelősségtudatot ébresztett és *György Lajosnak*, aki hétesztendő szakadatlan szerkesztői munkájával művelődési mozgalmunk szellemi formáját megalkotta.